

Kulturelle delikatesser og modbydeligheder på den svenske østkyst

På kyststrækningen Höga Kusten nord for Stockholm har de et solidt tag i dele af den svenske kultur. Efter skovindustrien for et halvt århundrede siden blev mast ud, har uddannelse, kultur, friluftsliv og traditionelle delikatesser holdt kysten levende og vibrerende. I år 2000 blev området erklæret som verdensarvsområde af Unesco.

THOMAS FLENSBURG,
(TEKST OG FOTO),
HOGA KUSTEN

FAKTA

Turen til Höga Kusten

Klimaaftryk tur-retur:

Fly: 268 kg CO₂ per person
Bil: 743 kg CO₂ per bil (divideret med antal personer i bilen på rejsen, og udregnet klimaaftryk per person).
Tog: 124 kg CO₂ per person
Bus: 129 kg CO₂ per person

Privatforbrug: En dansker udleder i snit 11.000 kg CO₂ per år.

Læs om udregningerne bag tallene på www.politiken.dk/klimaudregning

Rejsen dertil: 1.300 km med bil til Umeå fra København og tager ca. 13,5 timer, i tog 12 timer og 40 minutter. Til Höga Kustens nordlige by, Örnsköldsvik, tager turen 12 timer og er på 1.200 km, med tog tager turen 11 timer og 43 minutter.

Sporvogne, stavkirker og telefonbokse midt imellem fyrretræer

Mannaminne. Europavej E4 løber langs den svenske vestkyst mod nord – noget inde i landet – fra hovedstaden, Stockholm. Kører du flere hundrede kilometer nordpå og drejer yderligere vestpå ad snoede småveje, finder du et af Sveriges mere særprægede museer, Mannaminne.

Pludselig dukker der sporvogne, jernbanevogne, en passagerbåd, stavkirker og telefonbokse op mellem fyrretræer, græsarealer og søer. Det udendørs museum er skabt af den selv lærte svenske billedkunstner Anders Åberg (1945-2018), som i sit hjemland er kendt for en lang række offentlige udsmykninger af for eksempel Solna Tunnelbanestation i 1975 og Arlanda Flyterminal i 1983, sammen med sin kone, Barbro Åberg.

Anders Åberg er også kendt for husmodeller, som er snittet i træ og derefter malet. Inspirationen til husmodellerne kommer fra både Syd- og Nordamerika, men er især hentet fra den svenske byer i Adalen i det nordlige Sverige.

I 1980 grundlagde Anders Åberg sit særprægede frilandsmuseum, hvor han også hylder sin helte som cykelrytteren Eddy Merckx, digteren H.C. Andersen, sygeplejersken Florence Nightingale, bokseren Muhammad Ali og den blinde forfatter Helen Keller.

»Målet med Mannaminne er at vise,

Den svenske billedkunstner Anders Åberg samlede sporvogne og togvogne, som er udstillet på hans frilandsmuseum midt i den svenske natur.

hvordan 'alt' hænger sammen. Kulturen bygger på historien, teknikken og indflydelse fra nær og fjern. Mennesket drives af nysgerrighed, rastløshed og evnen til at føle for sin næste gennem sit korte lov, har kunstneren selv sagt om ideen bag Manneminne.

Mannaminne omfatter nu mere end 50 bygninger. Her er et landbrugsmuseum, kunstmuseer, bureaukratmuseum, en kinesisk pavillon, en tunnelbanevogn, syv sporvogne, huse fra Ungarn, Estland og Norge, en stavkirke, en gigantisk håndbygget globus med sig eget hus, et harmonikamuseum i form af en passagerbåd, et teknikhus med mange køretøjer og apparater, et fly af typen Draken, en bugserbåd fra Ångermanälven blandt meget andet.

Da Politiken besøgte Manneminne en sur søndag i september, er vi nærmest alene bortset fra nogle finske journalister, men om sommeren er der masser af gæster, der bliver afholdt konference og musikarrangementer.

thomas.flensburg@pol.dk

REJSEDEKLARATION

Politikens rejse og ophold var betalt af Visit Sweden og Destination Höga Kusten. Turistorganisationerne har ikke haft indflydelse på artiklens indhold.

Fra tømmer og skovhugst til kunst og kultur

Umeå. Elven flyder langsomt, det regner let, og lyset kæmper denne dag i september for at skabe noget, der minder om dagslys på de nordlige breddegrader i Sverige. Om sommeren er der nærmest dagslys døgnet rundt, solen er blot under horisonten nogle få timer, men i december er dagslyset stort set væk, og dagen varer kun godt fire timer.

Umeå ligger godt 600 kilometer og mange timers kørsel nord for den svenske hovedstad, Stockholm, hvad enten du vælger at køre i tog eller bil.

Den nordsvenske by er formentlig ukendt terræn for de fleste danskere, men for den kunstinteresserede er der noget at komme efter. Umeå-elven var i årtier en livsnerve i byen og blev brugt til flotning af fældede træstammer fra det vidtstrakte skove inde i land, træstammerne blev 'sejlet' af tømmerarbejdere, der balancerede på stammerne, ned til Den Botniske Bugt, hvor det blev lastet på skibe eller jernbanen og videre til deres bestemmelsessted. Men efterhånden blev træstammerne lastet direkte på lastbiler i skovene i indlandet, så de ikke skulle en tur omkring Umeå.

Elven er stadig livsnerven i den nordsvenske by, men nu ligger der pragtvillaer – en enkelt er netop solgt for 19 millioner svenske kroner, som svarer til godt 13 millioner danske.

Satsede på kultur

Allerede i 1960'erne satsede fremsynede folk i Umeå på kultur frem for flotning af træstammer, som sluttede endeligt i 1979. I 1965 oprettedes et universitet i Umeå, som nu har omkring 30.000 studerende, og i 1974 blev Norrlandsoperaen grundlagt.

Byen var europæisk kulturhovedstad i 2014 og huser ud over operahuset, en jazzfestival og adskillige museer. Det lokale kunstmuseum, som fokuserer på,

■ **Et nedlagt hospital uden for Umeå er forvandlet til en skulpturpark, der samtidig huser boliger, skoler og arbejdspladser.**

hvordan design og kunst har indflydelse på udviklingen af samfundet, er på den amerikanske avis The New York Times' 'bucket list'.

Umeå markerer sig også ved at huse Sveriges kvindemuseum. Kampen for ligestilling har også sat sit præg på bybilledet i form af skilte ved fodgængerovergange med kvindelige fodgængere.

Fem kilometer fra Umeås centrum ligger en af Europas mest spektakulære skulpturparker, Umedalen. Oprindeligt er Umedalen bygget i 1930'erne som et hospital for mentalt syge, men blev i 1987 solgt af de regionale myndigheder til et privat ejendomsselskab, som ville udvikle området.

Ejendomsselskabet valgte at udvikle til moderne kvarter med boliger, skoler

og arbejdspladser, og sammen med Galleri Andersson/Sandström skabte de projektet Umedalen Skulptur, hvor galleriet stod for det kunstneriske indhold, mens ejendomsselskabet betalte regningen.

Den første udstilling blev holdt i 1994, og frem til årtusindskiftet var der årlige udstillinger, som efter 2000 fortsatte hver andet år frem til 2012.

I årenes løb har har 190 svenske og internationale kunstnere udstillet deres arbejder i parken. Ejendomsselskabet har købt mere end skulpturer, som er permanent udstillet i Umedalen, hvor der hvert år kommer omkring 20.000 gæster for at se på skulpturer.

Der skal ikke løses entrebillet, men der er gratis adgang året rundt til at gå

FAKTA

Höga Kusten

I Sverige langs Den Botniske Bugt ligger området Höga Kusten, som på dansk betyder den høje kyst. Det er et 1.425 km² stort kyst- og havområde, som i 2000 af Unesco blev erklæret som verdensarvområde.

Siden den sidste istid for omkring 10.000 år siden har landet hævet sig 800 meter, så der er skabt et særegent landskab med bl.a. høje klipper. Der foregår fortsat landhævning med en af de højeste hastigheder i verden.

Med den finske del, som er det første finske naturområde på Unescoarvslisten, er området på 3.369 km².

rundt mellem boliger, skoler og arbejdspladser for at skulpturer af kunstnere som Mirosław Balka, Louise Bourgeois, Tony Cragg, Antony Gormley, Anish Kapoor og Clay Ketter for at fremhæve naturen.

Det lokale turistkontor føler, at de har meget være stolte over, men har enkelt – men også markant – skuffelse. Den berømte krimiforfatter Stieg Larsson, der er mest kendt for at have skrevet Millennium-trilogien, er vokset op i Umeå, men har ikke efterladt sig synlige spor. Og Umeå indgår heller ikke i krimierne om makkerparret Lisbeth Salander og Mikael Blomkvist, så det kan ikke lade sig gøre at lave i-fodsporet-på-Stieg-Larsson-ture rundt i byen.

thomas.flensburg@pol.dk

Masser af vandreinstinkt, mens Höga Kusten stiger

Höga Kusten. Efter knap fem timers bilkørsel fra den svenske hovedstad, Stockholm, dukker en spektakulær bro – Höga Kustenbron – op som en mindre udgave af Storebæltsbroen. Hængebroen går hen over Ångermanälven, som nogle vil kende fra Bo Widerbergs film 'Oprøret i Ådalen' fra 1969. Oprøret i fandt sted i 1931, hvor soldater blev sat ind mod en fagforeningsdemonstration, og fem blev dræbt. Militæret var til stede for at beskytte strejkebrydere. Det er svært at forestille sig de dramatiske begivenheder i dag, når man krydser over den stille flydende elv og ser ind i en fredfyldt skov.

Broen danner indgang til det særprægede landskab med netop navnet Höga Kusten, der den betyder 'den høje kyst', i det nordlige svenske län Västerbotten. Det relativt flade kystlandskab bliver her afløst af stejle klipper, som rejser sig nærmest lodret op af havet.

På nordsiden af broen findes et hotel, der ud over at have en fantastisk udsigt over bro og elv kan danne udgangspunkt for en vandretur i et unikt landskab. Der er gratis parkering ved hotellet, så bilen kan holde der, til vandreturen er slut. Den velafmærkede vandrerute hedder Höga Kustenleden, strækker sig over 128 kilometer og er inddelt i 13 etaper på mellem 4 og næsten 13 kilometer, så to etaper kan eventuelt slås sammen. Ruten går Höga Kustenbron

til Örnsköldsvik. Redaktør på onlinemagasinet Outsider Christian Milbo gik for nogle år siden 50 kilometer af ruten med sin dengang 7-årige datter Drine.

Ideelt med børn

Vandreentusiasten planlagde en tur på fem dage, parkerede bilen ved hotellet, slog telt op i skoven, som jo kan lade sig

gøre i Sverige med allemandsretten, tog bussen til Nordingrå cirka 50 kilometer op ad ruten og begyndte vandringen tilbage mod bilen på hotellets parkeringsplads. Vandreruten sender de vandrede op på 300 meters toppe med 360-graders udsigt over hele landskabet.

»Det er et ideelt sted at vandre med et barn. Fjeldene er omkring 300 meter,

Redaktør af magasinet Outsider Christian Milbo har gået på Höga Kustenleden med datteren Drine og kan kun anbefale turen. Foto: Christian Milbo

hvor de er højest, så det er til at klare, det passer fint med daglige ture på omkring 10 kilometer«, fortæller Milbo.

Under den seneste istid blev terrænet presset godt nedad under isens kolossale vægt, og i de cirka 10.000 år, der er gået siden istiden, har terrænet hævet sig omkring 800 meter. Hævningen fortsætter med cirka 1 centimeter om året, så i løbet af 100 år bliver det til cirka en meter. Det gør oplevelsen af at vandre her anderledes end at vandre i fjeldet eller langs havet. Vandreturen fra Höga Kustenbron mod nord til Örnsköldsvik er præcist afmærket, og undervejs kan vandrene overnatte gratis i hytter, som i vintersæsonen er udstyret med brænde, så man kan tænde op. Men der er også muligheder for at finde hoteller, vandrehjem, campingpladser, pensioner eller bed & breakfast undervejs, hvis behovet for en god seng og et bad skulle melde sig.

»Vi overnattede i de gratis hytter alle nætter undtagen en, hvor vi boede på en campingplads, så vi kunne få et bad og en burger«, siger Milbo, der fortæller, at der ingen brønde eller postevand er turen, så man er nødt til at slæbe meget.

»Der var gårdbutikker, supermarkeder og spisesteder undervejs, men jeg har altid altting med. På den måde er man uafhængig af, om der er åbent, når man når frem«.

thomas.flensburg@pol.dk

En ubehagelig overraskelse at smage

Ulvön. Der er langt mellem gæsterne på Ulvö Hotell den dag i september, hvor Politiken besøger badehotellet på øen flere hundrede kilometer nord for Stockholm. Men det er kun godt, for så har hotelejer og kok Tobias Andersson god tid til at fortælle sin version af historien om den særlige svenske spise surstrømming.

»Surstrømming kommer her fra øen«, fortæller Tobias Andersson, mens han viser en uskyldigt udseende dåse med 'fermenteret strømming'.

Den blev opfundet ved en fejtagelse for 500 år siden.

Den svenske konge Gustav Wasa var involveret i krige i Europa mod blandt andre den danske konge og havde brug for skatteindtægter til at betale for krigens udgifter.

Fiskerne på Ulvön skulle bidrage med leverancer af Østersø-sild, som de fangede i store mængder.

Sildene blev fanget og lagt i saltlage, så de kunne holde sig, men på grund af krigen blev der mangel på snart sagt alt, også salt.

Derfor blev der stadig mindre salt i de tønner, som sildene blev lagt i og sendt til kongeslottet i Stockholm som skattebetaling.

Der var så lidt salt i tønderne, at sildene gik i forrådnelse. På slottet blev tønderne med sild i forrådnelse betragtet som skatteunddragelse, og fiskerne for Ulvön blev hentet til Stockholm for at

stå til regnskab.

»Fiskerne hævdede, at forrådnelsen var meningen«, fortæller Tobias Andersson og fortsætter:

»Domstolene gav fiskerne valget mellem at spise de rådne sild med smil på læben eller få hugget hovedet af. De sidste fiskene med tilfreds mine, og dermed var en tradition for at spise fermenteret surstrømming født. Der er mere tale om kultur end om mad«.

I de århundreder, som fulgte, er det blevet tradition at spise surstrømming i Sverige.

Badehotellet er et klassisk svensk byggeri i træ med udsigt over havet fra værelset, og på vej til hotellet kan man være heldig at møde en elg.

Og Tobias Andersson er sindbilledet på en snakkesalig køkkenchef, der fortæller med stolthed om sin kogekunst. Da han sætter en dåseåbner i den flade

Stanken spredt sig, når dåsen med surstrømming bliver åbnet.

dåse, kigger jeg uvilkårligt under fodsålerne for at sikre mig, at jeg ikke har trådt i en hundelort udenfor og slæbt resterne med ind i hotellets restaurant.

De øvrige gæster rynker også på næsen og viger et skridt tilbage fra den pult, hvor køkkenchefen har gjort klar til den svenske 'delikatesse'. Der breder sig en stank for at sige det rent ud. Og tanken om få minutter senere at skulle sætte tænderne i indholdet af dåsen er næsten ikke til at holde ud.

Tobias Anderssons entusiasme fejler ikke noget, han fortæller løs om surstrømmings fortræffeligheder. Kokken finder en anden svensk specialitet frem, knækbrød, som surstrømmingen skal serveres på. Derefter bliver der lagt en form for tykmælk, inden selve surstrømmingen bliver lagt på og pyntet med rødløg og dild, som svenskerne bruger til næsten al mad.

Så er turen kommet til at smage.

Det er ikke så slemt, som jeg havde forventet, men måske har jeg fået en 'turistversion' af surstrømming.

»Det er ikke en turistversion af surstrømming, som jeg serverer. Det er den ægte varer«, forsikrer Tobias Andersson mig om.

Selv om det ikke var så ubehagelig en overraskelse at smage surstrømming, som jeg havde forberedt mig på, er det nu meget rart at få renset ganen med Stockholms Akavavit og et glas øl.

thomas.flensburg@pol.dk

Little Sun Diamond

Solcellelampe designet af Olafur Eliasson, Ø 7,9 cm.

Pluspris 199 kr.

Pris uden abonnement 235 kr.

**Køb på
politiken.dk
/plus**

LET OG PRAKTISK

Backpack

Praktisk backpack fra Pacsafe fremstillet af genbrugsplastik fra vandflasker. Kan indeholde 20 liter. Mål: 45 x 30 x 13 cm.

Pluspris 849 kr.

Pris uden abonnement 999 kr.

Lille taske

Smart og funktionel taske af genbrugsplastik med plads til en stor tablet eller lille computer. Tasken har indbygget sikkerhedswire.

Pluspris 765 kr.

Pris uden abonnement 899 kr.

Termovandflaske

Stanley Quick Flip Water Bottle 0,7 liter er en smart og stilfuld termovandflaske fra Stanley. Kan både indeholde kolde og varme drikke, og er perfekt til at have med på farten.

Pluspris 209 kr.

Pris uden abonnement 250 kr.

**Fri fragt
ved køb for
min. 899 kr.**